

NIEPODLEGŁOŚĆ I PAMIĘĆ

2025, nr 3 (91)

Dorota Panowek

Muzeum Niepodległości w Warszawie

Kronika wydarzeń Muzeum Niepodległości w Warszawie

Styczeń/Luty/Marzec

W Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów prezentowano wystawę „Droga i dziedzictwo. Dzieje rodziny Moszoro. El camino y el patrimonio. La historia de la familia Moszoro” w Mauzoleum Walki i Męczeństwa portrety generała Stefana Roweckiego „Grota” pędzla Macieja Milewskiego oraz Stefana Starzyńskiego autorstwa Hakoba Mikayeliana, a także wystawę „Zbrodnie Gestapo na rysunkach Stanisława Toegla ze zbiorów Muzeum Niepodległości”.

W Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej pokazywano wystawy „II wojna światowa w filmie. Wystawa ze zbiorów Muzeum Niepodległości w Warszawie” oraz „Wiara i nadzieja na zesłaniu”.

W Muzeum Bitwy Warszawskiej 1920 roku w Radzyminie prezentowano wystawę plenerową „Bohaterowie Bitwy Warszawskiej”.

Styczeń 2025

3 stycznia: W Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej odbył się finał wystawy „II wojna światowa w filmie”.

3 stycznia: W Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów, w ramach Gallerii Jednego Obiektu zaprezentowano obraz Mieczysława Majewskiego *Demonstracja robotników w Warszawie na Grzybowie w 1904 roku*.

6 stycznia: W Święto Trzech Króli w Muzeum Niepodległości wystąpił chór Laudate Dominum Parafii św. Wita w Karczewie ze specjalnym udziałem Olgierda Łukaszewicza.

7 stycznia: W Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej otwarto wystawę „Zima w plakacie”, która przeniosła zwiedzających w mroźne

i kolorowe zimy czasów PRL. „Zima w naszym kraju stwarza możliwości radosnego i zdrowego wypoczynku, ale jednocześnie jest to okres ciężkiej i ofiarnej pracy wielu ludzi” – te słowa, zaczerpnięte z filmu dokumentalnego z 1970 roku, wprowadziły gości w atmosferę tamtych lat. Na plakatach podziwiano nie tylko choinki, sporty zimowe i turystykę, ale także bogactwo kolorów, które zachwycają do dziś.

10 stycznia: W Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej odbył się finał wystawy czasowej „Wiara i nadzieja na zesłaniu”.

11 stycznia: W głównej siedzibie Muzeum Niepodległości Fundacja Ormiańska zorganizowała „Opłatek Ormiański”.

12 stycznia: W Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów odbyły się warsztaty z cyklu „Rodzinna niedziela” pod hasłem „Pół żartem, pół serio. O poczuciu humoru Ojców Niepodległości”.

15 stycznia: W Muzeum Niepodległości, w ramach Salonu Dobrej Książki im. Tadeusza Górnego, odbyło się spotkanie z Waldemarem Józefem Głowackim, autorem książki *Żołnierze II RP z Serocka. Ich drogi i okruchy życia*.

16 stycznia: W Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej otwarto wystawę „Wyzwolenie Warszawy. W 80. rocznicę wkroczenia I Armii Wojska Polskiego oraz Armii Czerwonej do stolicy”. Spotkanie rozpoczęła Małgorzata Karolina Piekarska, kurator wystawy, która opowiedziała o jej koncepcji i znaczeniu przedstawionych prac. Ekspozycja ukazuje zniszczoną Warszawę oraz ilustruje trudne pytania, jakie stawiała historia w 1945 roku. Następnie uczestnicy zwiedzili wystawę, podziwiając obrazy, rysunki i grafiki dokumentujące tragedię miasta oraz jego odbudowę – symbol niezłomności warszawiaków.

17 stycznia: Muzeum Niepodległości zorganizowało Ogólnopolską Interdyscyplinarną Konferencję Naukową „Dziedzictwo i przyszłość. Warszawy z gruzów powstanie”.

22 stycznia: W Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej obchodzone uroczyste 162. rocznicę wybuchu Powstania Styczniowego.

22 stycznia: W Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej miało miejsce spotkanie z Mariuszem Olbromskim w ramach Salonu Dobrej Książki im. Tadeusza Górnego, poświęcone książce *Kresowa bałagulka, cz. II*. To kontynuacja rozmów z Anną Gordijewską, polską dziennikarką ze Lwowa, publikowanych w „Kurierze Galicyjskim” i cieszących się dużym zainteresowaniem.

22 stycznia: W Muzeum Więzienia Pawiak odbyło się spotkanie z młodzieżą w ramach projektu edukacyjnego „Akcja Więź”, organizowanego przez nasze Muzeum we współpracy z fundacją „Art”. Młodzież szkolna poznawała historię pawiackiego więzienia, a także ciężkie i nie-rzadko trudne losy osadzonych tu Polek i Polaków. Prelekcję wygłosiła kierownik Muzeum Więzienia Pawiak kustosz Joanna Gierczyńska.

23 stycznia: Gościliśmy w naszym muzeum Towarzystwo Przyjaciół Śląska w Warszawie, które zorganizowało spotkanie świąteczno-noworoczne. Wydarzenie uświetnił koncert Zespołu „Olzanki”, który przyjechał do nas prosto z Gminy Gorzyce w towarzystwie wójta gminy Daniela Jakubczyka. Niebawym zaszczytem była obecność gościa honorowego – Pierwszej Damy Polskiej Muzyki, pani Ireny Santor, która swoją obecnością uczyniła ten wieczór jeszcze bardziej wyjątkowym.

26 stycznia: W Muzeum Kresów w Lubaczowie otwarto wystawę Muzeum Niepodległości „Marian Kratochwil – Kresy w sercu i na emigracji”.

27 stycznia: W auli Jana Pawła II UKSW odbył się koncert kolędowo-noworoczny *Gore gwiazda* zorganizowany przez Muzeum Niepodległości.

27 stycznia: Bartłomiej Klusek – pełnomocnik Dyrektora, Joanna Gierczyńska – kierownik Muzeum Więzienia Pawiak oraz dr Jacek Konik – kierownik Działu Historii i Badań Naukowych, wzięli udział w uroczystościach upamiętniających ofiary Holokaustu. Podczas wydarzenia zorganizowanego przez Fundację Shalom złożyli wieniec pod Pomnikiem Bohaterów Getta, oddając hołd wszystkim, którzy zginęli w czasie tej największej tragedii w historii ludzkości.

27 stycznia: W Muzeum Niepodległości, w rocznicę wyzwolenia KL Auschwitz, odbyła się dyskusja nt. „Niemieckie fabryki śmierci. Rzecz o obozach koncentracyjnych”. Było to wydarzenie zorganizowane przez Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, towarzyszące wystawie „Droga i dziedzictwo. Dzieje rodziny Moszoro / Camino y Legado. Historia de la Familia Moszoro”. W rozmowie wzięli udział: Bogna Neumann, córka graficzki Marii Hiszpańskiej-Neumann, ks. dr Stefan Moszoro-Dąbrowski, wikariusz regionalny Prałatury Personalnej Opus Dei w Regionie Europa Środkowo-Północna, syn głównej bohaterki wystawy, Ludmiły Moszoro, więźniarki obozu w Auschwitz, oraz dr Zbigniew Stanuch (OBBH w Szczecinie). Dyskusję poprowadził dr Rafał

Leśkiewicz (IPN). Po rozmowie goście wydarzenia mogli zwiedzić wystawę „Droga i dziedzictwo. Dzieje rodziny Moszoro / Camino y Legado. Historia de la Familia Moszoro” w towarzystwie kuratorek: Marzeny Kruk (dyrektor AIPN) oraz Agnieszki Sodel, a także obejrzeć ekspozycję grafik obozowych Marii Hiszpańskiej-Neumann.

27 stycznia: W 80. rocznicę wyzwolenia KL Auschwitz-Birkenau pracownicy Muzeum Więzienia Pawiak oddali hołd ofiarom, zapalając symboliczny znicz pod Pomnikiem Drzewa Pawiackiego.

28 stycznia: W Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów odbyło się Sympozjum Praw Człowieka Akademii Sprawiedliwych Muzeum Polaków Ratujących Żydów pt. „Konfederacja warszawska – dziedzictwo republikańskiej tożsamości Polaków”, podczas którego wyświetlono film autorstwa Grzegorza Królikiewicza *Klejnot wolnego sumienia*.

30 stycznia: W Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów miała miejsce premiera filmu *Szczęście Agaty* w reż. Krzysztofa Rogulskiego. Film przedstawia niezwykłą historię pierwszej polskiej modelki poruszającej się na wózku inwalidzkim, która mimo rdzeniowego zaniku mięśni (SMA) nieustannie dąży do spełniania swoich marzeń. Jej życie to inspiracja dla wszystkich, którzy mierzą się z przeciwnościami losu. W pokazie wzięła udział główna bohaterka filmu Agata Rocznik z mężem i rodziną. Gościliśmy również Sławomira Rogowskiego – Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Luty 2025

1 lutego: 81. rocznica zamachu na generała SS Franza Kutscherę, którego nazywano katem Warszawy – podczas uroczystości rocznicowych kwiaty w imieniu Dyrekcji i Pracowników Muzeum Niepodległości pod kamieniem upamiętniającym uczestników i miejsce akcji złożył kustosz Mauzoleum Walki i Męczeństwa Robert Hasselbusch.

2 lutego: W święto Matki Bożej Gromnicznej w Muzeum Niepodległości rozbrzmiewały dźwięki autorskich kolęd Pawła Orkisz. Jego pełne ciepła i refleksji utwory wprowadziły publiczność w atmosferę zadumy, radości i wspólnego świętowania. Artyści towarzyszyli Zygmunt Golonka (piano) i Michał Rapka (kontrabas).

2 lutego: W 81. rocznicę wykonania wyroku na generale SS Franzu Kutscherze po wnętrzach Mauzoleum Walki i Męczeństwa oraz okolicy wokół alei Szucha oprowadzał przewodnik Arkadiusz Żołnierczyk.

4 lutego: W Mauzoleum Walki i Męczeństwa w alei Szucha zaprezentowano rzeźbę autorstwa Antoniego Rząsy *Bohaterom prasy podziemnej* (1973) ze zbiorów Muzeum Niepodległości oraz towarzyszące jej wizerunki wybranych konspiracyjnych tytułów prasowych. W ten sposób przypominano członków konspiracji, którzy walczyli z okupantem za pomocą słowa drukowanego i za swoją postawę byli przez niego represjonowani – osadzano ich w więzieniach i aresztach Gestapo, wywożono na egzekucje lub do obozów koncentracyjnych. Rzeźba Antoniego Rząsy (1919–1980) zaprezentowana została w jednej z cel zbiorowych dawnego aresztu Gestapo, w tak zwanym tramwaju. Licząca 160 cm wysokości drewniana figura przedstawia postać ludzką z ogoloną głową, w obozowym pasiaku i chodakach, na przegubach rąk mającą kajdany, a na plecach – rulony konspiracyjnych periodyków, które przywodzą na myśl skrzydła.

4 lutego: W Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej odbyły się dwa wydarzenia poświęcone Tadeuszowi Kościuszce: „Tadeusz Kościuszko i Insurekcja” – wystawa pocztówek z kolekcji Mariana Sołobodowskiego i „Rodowód Kościuszki” – ekspozycja książek Polskiej Fundacji Kościuszkowskiej. Uhonorowano także pamięć prof. Mariana Marka Drozdowskiego i wręczono odznaczenia.

4 lutego: W Muzeum Niepodległości odbył się wernisaż wystawy zorganizowanej we współpracy z Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, poświęconej twórczości Marii Hiszpańskiej-Neumann – polskiej artystki, która w swoich grafikach utrwalała dramatyczną rzeczywistość obozu koncentracyjnego KL Ravensbrück. Maria Hiszpańska-Neumann została w 1942 roku wywieziona do tego obozu, gdzie nadano jej numer 10219. W nieludzkich warunkach znalazła siłę, by tworzyć – jej rysunki dokumentowały obozową codzienność, były formą oporu i świadectwem niezłomności. Artystka przymusowo pracowała w zakładach zbrojeniowych w Neubrandenburgu, a w kwietniu 1945 roku uciekła podczas ewakuacji obozu. Jej prace sygnowane charakterystycznym rysunkiem myszki – symbolem pochodzącym od jej pseudonimu „Mysz” – do dziś poruszają swoją ekspresją i siłą przekazu. W otwarciu wystawy wzięli udział Bartłomiej Kłusek, pełnomocnik Dyrektora Muzeum Niepodległości, Marzena Kruk – Dyrektor Archiwum IPN oraz Lech Marchlewski – kierownik Działu Edukacji Muzeum Niepodległości w Warszawie.

6 lutego: W Muzeum Więzienia Pawiak odbyła się uroczystość przy tablicy upamiętniającej polskich strażników więziennych na Pawiaku, niosących pomoc więźniom. W ramach obchodów Dnia Tradycji Służby Więziennej wręczone zostały pośmiertne odznaki „Za zasługi dla więziennictwa”. Uroczystość uświetniła, wystawiając wartę honorową, Kompania Reprezentacyjna Służby Więziennej.

7 lutego: W Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów odbył się koncert inaugurujący obchody 35-lecia Muzeum Niepodległości. Sala była wypełniona po brzegi, a wspaniałe występy Bocheńskiego Chóru Kameralnego „Salt Singers”, Chóru Zespołu Państwowych Szkół Muzycznych w Bochni „Juvenes Cantores Bochnienses”, Orkiestry Smyczkowej Zespołu Państwowych Szkół Muzycznych w Bochni „Con Passione” oraz solistów pod batutą Macieja Kozłowskiego i Tomasza Półtoraka poruszyły serca wszystkich zgromadzonych.

To był wieczór pełen wzruszeń, co podkreślił Dyrektor naszego Muzeum dr Tadeusz Skoczek, a owacje na stojąco były dowodem uznania dla talentu artystów i ich pasji do muzyki.

11 lutego: W Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej odbył się koncert tradycyjnej muzyki irańskiej zorganizowany z Ambasadą Islamskiej Republiki Iranu w Polsce. Negar Egazi i Mojtaba Zamani oczarowali publiczność swoimi mistrzowskimi wykonaniami, w których tradycja spotkała się z nowoczesnością. Perskie melodie, autentyczne instrumenty i niezwykła atmosfera sprawiły, że Sala Audiowizualna im. Karola Beyera wypełniła się magią muzyki. Gościem wydarzenia był Ambasador Iranu, dr Hossein Gharibi.

11 lutego: W Muzeum Niepodległości w Galerii Jednego Obiektu zaprezentowano obraz Andrzeja Strumiłły *Rok 1905 w Łodzi*. Dzieło to symbolicznie przedstawia dramatyczne wydarzenia z czerwca 1905 roku, kiedy robotnicy Łodzi chwycili za broń w walce o swoje prawa i wolność. Obraz ukazuje uzbrojonych robotników z czerwonym sztandarem, barykady oraz ofiary starć, oddając atmosferę determinacji i tragizmu tamtych dni. Powstanie łódzkie było jednym z najbardziej spektakularnych momentów rewolucji 1905 roku, w którym walka o prawa pracownicze przeplatała się z dążeniem do swobód narodowych. O kontekście historycznym, w jakim powstał obraz opowiedział dr Jacek Koniak – kierownik Działu Historii i Badań Naukowych Muzeum Niepodległości.

12 lutego: W Muzeum X Pawilonu zainaugurowano cykl „Wykłady na Cytadeli”. Pierwsze spotkanie pt. „Sztuka w drodze do niepodległości” poprowadziła Małgorzata Karolina Piekarska, kierowniczka Działu Zbiorów Muzeum Niepodległości. Opowieść o sztuce, która podtrzymywała ducha walki i inspirowała do niepodległości, zgromadziła liczne grono słuchaczy.

12 lutego: Oddano hołd Józefowi Jankowskiemu ps. „Szydłowski” (1832–1864) – jednemu z najwybitniejszych dowódców Powstania Styczniowego. W rocznicę jego stracenia kwiaty przy Krzyżu Traugutta złożyli przedstawiciele Projektu Historycznego – Konspiracja oraz Jarosław Jaskólski – kierownik Muzeum X Pawilonu.

13 lutego: W Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej odbyła się prezentacja katalogu do wystawy „Zima w plakacie”, na której mogliśmy podziwiać przepiękne, zimowe plakaty stworzone przez mistrzów polskiej szkoły plakatu.

14 lutego: W rocznicę powołania Armii Krajowej rozkazem Naczelnego Wodza gen. Władysława Sikorskiego (14 lutego 1942 roku) w imieniu Muzeum Niepodległości dr Jacek Konik, kierownik Działu Historii i Badań Naukowych, złożył wieniec pod pomnikiem Armii Krajowej i Polskiego Państwa Podziemnego w Warszawie. Pracownicy Muzeum Więzienia Pawiak zapalili znicz pod Pomnikiem Drzewa Pawiackiego, oddając hołd tym wszystkim, którzy walczyli za Ojczyznę.

14 lutego: W 83. rocznicę utworzenia Armii Krajowej – jednej z największych podziemnych armii w historii świata – delegacja Muzeum Bitwy Warszawskiej 1920 roku w Radzyminie uczestniczyła w uroczystościach organizowanych przez uczniów, rodziców, nauczycieli, zarząd i radę programową Klubu AK Ziemi Radzywińskiej oraz członków Stowarzyszenia Historycznego AK im. płk. Mieczysława Chojnackiego ps. Młodzik. Tegoroczne obchody przybrały wyjątkowy charakter ze względu na ustanowiony Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Armii Krajowej. Delegacja oddziału Muzeum Niepodległości wzięła udział w uroczystej Mszy Św. w intencji żołnierzy AK Obwodu „Rajski Ptak”, w Sanktuarium Świętego Jana Pawła II w Radzyminie. Następnie wraz z organizatorami i innymi uczestnikami, udała się na Cmentarz Poległych 1920 roku w Radzyminie, gdzie po wspólnej modlitwie zostały zapalone znicze i złożone kwiaty. Odwiedzono zbiorową kwaterę Żołnierzy AK Obwodu „Rajski Ptak”, a także groby ppor. Ryszarda Zachejki

ps. „Sędziwoj”, Jadwigi i Józefa Czeredysów oraz płk. Mieczysława Chojnackiego „Młodzika”.

14 lutego: W Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej odbył się wieczór pamięci poświęcony bohaterom Powstania Styczniowego. W programie znalazł się pokaz slajdów Stowarzyszenia Wizna 1939, prezentacja książki *Bój pod Łączką* oraz wernisaż prac Piotra Karszni – artyści inspirującego się m.in. twórczością prof. Wiktora Zina. Jego rysunki powstały w miejscach bitew i są efektem współpracy ze Stowarzyszeniem Wizna 1939 i ekipą programu „Było, nie minęło” Adama Sikorskiego. Goście mogli także obejrzeć poruszające obrazy zesłańców autorstwa Aleksandra Sochaczewskiego.

19 lutego: W X Pawilonie Cytadeli Warszawskiej rozpoczęto autorski cykl dr. Krzysztofa Bąkały „U zarania dziejów – w 1000. rocznicę pierwszej koronacji”. To podróż przez kluczowe wydarzenia z początków polskiej państwowości – w interpretacji autora. Pierwszy wykład *Dagome iudex* poświęcony był najstarszemu znanemu dokumentowi opisującemu terytorium Polski. Co zawierał? Jakie tajemnice kryje? Odpowiedzi na te pytania poznali uczestnicy spotkania.

19 lutego: Muzeum Niepodległości zainaugurowało „Salon Przebendowskich”. To inicjatywa, która ma na celu popularyzację wiedzy o historii Polski i świata, a także promocję dialogu i wymiany myśli. Wykład inauguracyjny pt. *Posłowie I Rzeczypospolitej do Republiki Zjednoczonych Prowincji Niderlandzkich. Od „złotego wieku” do upadku* wygłosił dr Jan Borkowski, wybitny polityk i dyplomata, były ambasador RP w Holandii. Jego ciekawa prelekcja przeniosła nas w czasie, pozwalając lepiej zrozumieć relacje między Polską a Niderlandami w XVI i XVII wieku. Spotkanie poprowadził Michał Rybak.

19 lutego: W Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego odbyło się sympozjum naukowe pt. „Marszałek Maciej Rataj. Głos, którego nie uciszyły kule. 141. rocznica urodzin Macieja Rataja” połączone z wystawą pt. „Maciej Rataj 1884–1940”. Muzeum Niepodległości było współorganizatorem wydarzenia.

19 lutego: W Muzeum w Tykocinie, oddziale Muzeum Podlaskiego w Białymstoku odbyło się spotkanie w ramach projektu Muzeum Węzienia Pawiak i Cultura Memoriae pt. „Przekazywanie pamięci. Prezentacja książki Wandy Kiedrzyńskiej pt. *Ravensbrück – kobiece obóz koncentracyjny*”.

23 lutego: W Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów zostały zorganizowane warsztaty z cyklu „Rodzinna Niedziela”, tym razem pod hasłem „Ze stalówką i atramentem”.

25 lutego: W Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej odbyło się spotkanie poświęcone katalogowi wystawy „Wyzwolenie Warszawy”. W trakcie wydarzenia uczestnicy mogli zapoznać się z publikacją ukazującą artystyczne i historyczne spojrzenie na te dramatyczne dni. Fotografie przedstawiające miasto-widmo, malarskie interpretacje rzeczywistości, dokumenty i przedmioty z epoki – wszystko to stało się punktem wyjścia do głębokiej refleksji nad historią, która wciąż budzi emocje i dyskusje.

25 lutego: Gośćmi Salonu Dobrej Książki byli Janusz Gmitruk, Mateusz Ratyński oraz Tadeusz Skoczek. Dyskutowali o książce: *Wincenty Witos – samorządowiec, mąż stanu, ludowy polityk. W 150. rocznicę urodzin*. Publikacja ta to rezultat konferencji naukowej, która miała miejsce 11–12 stycznia 2024 roku w Muzeum Niepodległości oraz Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego. Zawiera ona referaty wygłoszone podczas wydarzenia, jak również artykuły przygotowane specjalnie do tomu.

25 lutego: W Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej odbyło się spotkanie z dr Beatą Michalec, Dyrektorem Muzeum Literatury, w ramach cyklu „Wykłady na Cytadeli”. Podczas wykładu *Powroty mieszkańców i odbudowa Warszawy* przedstawiła historie warszawiaków, którzy po II wojnie światowej wracali do swojego miasta i mierzyli się z jego odbudową. Jakie wyzwania ich czekały? Jak wyglądała Warszawa tuż po wojnie? Dr Beata Michalec przybliżyła nam ten niezwykle ważny rozdział historii stolicy.

25 lutego: W Muzeum Niepodległości w Warszawie odbyła się druga część debaty historycznej Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej pt. „O Wolną i Niepodległą!”. W rozmowie o odmiennych wizjach II Rzeczypospolitej, prezentowanych przez ojców niepodległości – Józefa Piłsudskiego i Romana Dmowskiego, udział wzięli historycy: prof. dr hab. Janusz Odziemkowski i prof. dr hab. Jan Żaryn. Kontynuując tematykę poruszoną w pierwszej części debaty (14 listopada 2024 roku), uczestnicy zgłębili kwestie programów odbudowy państwa po 1918 roku, kształtowania granic Niepodległej oraz działań na arenie międzynarodowej. Spotkanie poprowadził Jan Ruman (Wydawnictwo IPN). Wydarzenie

odbyło się w ramach cyklu spotkań towarzyszących wystawie „Droga i dziedzictwo. Dzieje rodziny Moszoro”, przygotowanej przez Archiwum IPN.

26 lutego: W Muzeum Niepodległości odbył się seans filmu dokumentalnego *Po co ci te chłopy...* produkcji TVP S.A. Wydarzenie miało na celu upamiętnienie 130. rocznicy powstania ruchu ludowego oraz roli Karola Lewakowskiego w jego tworzeniu.

Spotkanie poprowadził Jan Sęk, przewodniczący Rady Muzeum Niepodległości. Wykład o Karolu Lewakowskim wygłosił dr Janusz Gmitruk, Dyrektor Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, a komentarz do filmu, jego producent dr Tadeusz Doroszek. List od Władysława Kosiniaka-Kamysza Wiceprezesa Rady Ministrów, Ministra Obrony Narodowej odczytał Bartłomiej Klusek, pełnomocnik Dyrektora.

26 lutego: W Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów w Galerii Jednego Obiektu zaprezentowano pierścień z okresu Powstania Listopadowego. Podczas spotkania dr Jacek Konik, kierownik Działu Historii i Badań Naukowych przedstawił historię tego cennego artefaktu, jego symbolikę i kontekst historyczny, w którym powstał.

26–27 lutego: Uczniowie Zespołu Szkół nr 27 w Warszawie wzięli udział w spotkaniach w ramach projektu edukacyjnego „Akcja Więź” – realizowanego przez Muzeum Więzienia Pawiak we współpracy z fundacją „Art”. Uczestnicy spotkań zorganizowanych we wnętrzach dawnego aresztu Gestapo w alei Szucha w skupieniu i zadumie słuchali o krwawych, bestialskich przesłuchaniach, o brawurowej akcji odbicia Rudego z rąk gestapowców, a także o Janie Brzechwie, który w nieomal groteskowych okolicznościach uniknął aresztu.

27 lutego: W Muzeum Niepodległości odbyło się sympozjum naukowe „Inkorporacja Mazowsza do Korony” zorganizowane przez Mazowiecki Zespół Badawczy, działający w ramach Instytutu Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk oraz finisaż wystawy czasowej „Anna z Radziwiłłów księżna mazowiecka 1457–1522”, którą prezentowaliśmy dzięki współpracy z Muzeum Zbrojownią na Zamku w Liwie.

27 lutego: Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej zainaugurowało nowy cykl edukacyjny pt. „Wiersze na Cytadeli”, którego celem jest przybliżenie młodzieży współczesnej poezji polskiej oraz najlepszych tłumaczeń poezji światowej. Tematem spotkania był wyjątkowy

dwujęzyczny tomik poezji ukraińskich poetek, które po wybuchu wojny znalazły schronienie w Polsce. Ich wiersze, przetłumaczone przez Bogdana Barana i Zbigniewa Zbikowskiego, poruszyły serca uczestników.

28 lutego: W Muzeum X Pawilonu odbyła się projekcja filmu *Witos. Najważniejsza jest Polska* (2024) w reżyserii Rafała Geremka oraz uroczyste otwarcie wystawy poświęconej trzykrotnemu premierowi II RP i wybitnemu przywódcy ruchu ludowego. Po seansie w Sali Audiowizualnej im. Karola Beyera uczestnicy przenieśli się do Galerii Brama Bielańska, gdzie oficjalnie otwarto ekspozycję. Wystawa to podróż przez życie i działalność Wincentego Witosa – człowieka niezłomnego, którego dziedzictwo wciąż inspiruje kolejne pokolenia.

28 lutego: Pracownicy Muzeum Bitwy Warszawskiej 1920 roku w Radzyminie uczestniczyli w uroczystościach patriotycznych z okazji Narodowego Dnia Pamięci „Żołnierzy Wyklętych” na Cmentarzu Poległych w Radzyminie. Podczas spotkania wspólnie odśpiewano hymn państwowy i odmówiono modlitwę w intencji żołnierzy AK i Żołnierzy Wyklętych. Następnie uczestnicy spotkania złożyli kwiaty i zapalili znicze na kwaterze AK oraz w miejscach pochówku Bohaterów Polskiego Państwa Podziemnego: Janiny Dzienisiewicz-Kamińskiej ps. „Rena”, płk. Mieczysława Chojnackiego ps. „Młodzik” i Władysława Gawrońskiego.

Marzec 2025

4 marca: W Galerii Brama Bielańska otwarto wystawę „Nie rzucim ziemi... Rzeźby Stanisława Hadyny”. Stanisław Hadyna kontynuuje drogę twórczą swojego ojca, Gustawa Hadyny, łącząc wrażliwość artystyczną z pasją do historii. Jego rzeźby są świadectwem wielopokoleniowej tradycji i inspiracji czerpanej z podróży oraz fascynacji polskim dziedzictwem.

5 marca: W Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej zorganizowano kolejne wydarzenie z cyklu Salon Dobrej Prasy. Tym razem rozmowy toczyły się wokół „Biuletynu Informacyjnego” – miesięcznika Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej. Dyskutowaliśmy o historii, misji i przyszłości tego niezwykle ważnego pisma, które od ponad 30 lat dokumentuje wydarzenia związane z Armią Krajową i Polskim Państwem Podziemnym. To nie tylko źródło wiedzy historycznej, ale także przestrzeń kultywowania patriotyzmu i pamięci o bohaterach.

6 marca: W Muzeum Niepodległości miała miejsce konferencja naukowa „Media regionalne a bezpieczeństwo obywateli: wyzwania i strategię” pod patronatem honorowym Marszałka Województwa Mazowieckiego Adama Struzika oraz Prezesa ZG ZOSP RP, senatora Waldemara Pawlaka, zorganizowana we współpracy ze Związkiem Ochotniczych Straży Pożarnych ZOSP RP oraz Stowarzyszeniem Dziennikarzy im. Władysława Reymonta. Podczas konferencji poruszono ważne tematy dotyczące wyzwań, strategii i dobrych praktyk w zakresie roli mediów regionalnych w zapewnianiu bezpieczeństwa obywateli.

7 marca: W Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej otwarto wystawę o Dniu Kobiet w PRL-u. Były rozmowy, wspomnienia i mnóstwo emocji – wszystko w otoczeniu plakatów i pocztówek przypominających, jak wyglądało to święto w czasach, gdy goździki, rajstopy i kawa były na wagę złota.

8 marca: W Dzień Kobiet Fundacja Ormiańska Armenian Foundation wspólnie z Muzeum Niepodległości, świętowała Obchody Ormiańskiego Dnia Kobiet. W trakcie spotkania został przedstawiony piękny program słowno-taneczno-muzyczny w wykonaniu dzieci z Ormiańskiej Szkołki Tradycji i Kultury, które wspaniale zaprezentowały tradycyjne tańce, pieśni i poezję, oddając hołd kobietom ormiańskim oraz ich roli w zachowaniu kultury i tradycji.

11 marca: W Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej w Salonie Dobrej Książki im. Tadeusza Górnego spotkano się, by zgłębić fascynującą korespondencję Jerzego Giedroycia i Witolda Małcużyńskiego z lat 1949–1957. Dzięki niezwykle interesującej rozmowie z dr. Michałem Ceglarkiem – autorem opracowania listów, prowadzonej przez Piotra Marońskiego, można było odkryć nieznane dotąd kulisy tej wyjątkowej wymiany myśli. W spotkaniu wzięła również udział dr hab. Beata Bolesławska-Lewandowska, prof. IS PAN, której spostrzeżenia wzbogaciły wiedzę publiczności o paryskiej „Kulturze” i jej otoczeniu.

11 marca: Odbył się wernisaż wystawy „Tadeusz Kościuszko i Insurrekcja” – kolekcji pocztówek Mariana Sołobodowskiego w Gminnym Centrum Informacji, Kultury, Sportu i Rekreacji w Długosiodle. Właściciel kolekcji opowiedział o swojej pasji, a także przybliżył uczestnikom spotkania postać Tadeusza Kościuszki i jego rolę w historii Polski i świata. W wydarzeniu uczestniczyli przedstawiciele władz gminy Długosiodło – zastępca wójta Ewa Karczewska oraz Przewodnicząca Rady

Gminy Teresa Paradowska. Nie zawiodła również młodzież i grono pedagogiczne ze Szkoły Podstawowej im. Tadeusza Kościuszki w Długosiodle.

12 marca: W Muzeum Niepodległości odbył się wernisaż wystawy „Twarze współczesnych poetów polskich. Odsłona pierwsza”, który zgromadził miłośników sztuki i literatury. Wystawa prezentuje 43 portrety poetów i poetek, stworzone przez prof. dr. hab. Roberta Manowskiego, rektora Wyższej Szkoły Artystycznej w Warszawie. Te graficzne wizerunki, znane z okładek Kwartalnika Literacko-Kulturalnego „Liry-Dram”, to swoisty hołd dla współczesnej polskiej poezji.

12 marca: Pracownik Biblioteki Muzeum Niepodległości, Piotr Maroński, odwiedził uczniów Szkoły Podstawowej nr 1 im. ppłk. pil. Mariana Pisarka w Radzyminie. Uczestnicy zajęć „Jak napisać i wydać książkę? Poradnik dla piszących i niepiszących” mogli poznać tajniki branży pisarskiej. Celem lekcji było wzbudzenie wśród uczniów zainteresowania pracą twórczą. Zajęcia poszerzyły horyzonty i zapewne zainspirowały do odkrywania nowych talentów, a także wskazały drogę uczestnikom, którzy już „chwycili za pióro”.

12 marca: W Muzeum Więzienia Pawiak odbyła się prelekcja Anny Remiszewskiej pt. *Andrzej Piotrowski – więzień Pawiaka stracony w Treblince* w ramach projektu edukacyjnego „W imię ich pamięci” prowadzonego przez Muzeum Treblinka.

18 marca: Tego dnia miał miejsce wernisaż wystawy „Człowiek w meloniku. Wojciech Korfanty” w Galerii Brama Bielańska. W przestrzeni galerii zanurzyliśmy się w surrealistyczny świat inspirowany twórczością René Magritte’a, odkrywając życie i osobowość tej niezwykłej postaci. Zwiedzający mieli okazję zobaczyć archiwalne fotografie, prywatną korespondencję oraz oryginalne wypowiedzi Korfanteo. To była podróż w czasie, pełna anegdot i nieznanych wcześniej faktów.

18 marca: W Muzeum Więzienia Pawiak odbyła się prelekcja pt. *Bolesław Burski. Kwiaty na hałdach*, którą wygłosiła Joanna Tokaj-Gąkowska z Muzeum Miejskiego „Szttygarka” w Dąbrowie Górniczej.

19 marca: W Muzeum Niepodległości odbył się „Salon Przebendowskich”, który poświęcono relacjom między Polską a Turcją. Witold Prandota w swoim wystąpieniu omówił historię relacji polsko-tureckich – od bitwy pod Chocimiem po odsiecz wiedeńską, współczesne stosunki polityczne i gospodarcze, znaczenie relacji polsko-tureckich dla obu krajów.

19 marca: W ramach cyklu „Wykład na Cytadeli” można było wysłuchać wykładu prof. Henryka Skorowskiego pt. *Regionalizm jako kategoria aksjologiczna*. Profesor w fascynujący sposób opowiedział o roli regionu w kształtowaniu wspólnoty lokalnej i jednostki. Dyskutowano o tym, jak w dobie globalizacji region pozostaje przestrzenią tożsamości, rozwoju i integracji. Czy to kultura, historia czy terytorium – regionalizm ma ogromne znaczenie.

20 marca: Z okazji 82. rocznicy Akcji pod Arsenalem Muzeum Więzienia Pawiak, we współpracy z warszawską przewodniczką, pasjonatką edukacji i założycielką projektu edukacyjnego Idzie.my Klaudią Mróz, zorganizowało grę miejską z udziałem młodzieży ze Szkoły Podstawowej nr 210 im. Bohaterów Pawiaka. Celem wydarzenia było zapoznanie młodych ludzi z historią II wojny światowej śladami bohaterów *Kamieni na szaniec*. Młodzież otrzymała zestawy zadań sprawdzających jej wiedzę historyczną i znajomość lektury Aleksandra Kamińskiego. Uczestnicy gry mieli możliwość obserwowania zmiany warty przy Grobie Nieznanego Żołnierza.

20 marca: W ramach cyklu Salon Dobrej Książki im. Tadeusza Górneg w Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej zaprezentowano publikację *Pamięć w kolorze sepii. Kolekcja fotografii z okresu Powstania Styczniowego w zbiorach Muzeum Niepodległości w Warszawie* autorstwa Marzeny Jaworskiej. To pierwsze kompleksowe opracowanie ponad 400 unikatowych fotografii dokumentujących bohaterów i wydarzenia z 1863 roku. Spotkanie poprowadził Piotr Maroński, a gościem był dr Lech Lechowicz, który podzielił się swoją wiedzą na temat historycznej fotografii. Po odczycie autorki wysłuchaliśmy fascynującej opowieści Sylwii Popławskiej, muzealnej konserwatorce, o wyzwaniach konserwatorskich związanych z albumami i fotografiami wchodzącymi w skład kolekcji. Uczestnicy mieli okazję poznać kulisy powstawania książki oraz zobaczyć wybrane zdjęcia z kolekcji. Ożywiona dyskusja pokazała, jak ważne są takie świadectwa przeszłości.

21 marca: W Muzeum Niepodległości, w kolejnej odsłonie cyklu „Galeria Jednego Obiektu” zaprezentowano niezwykle eksponat – kubek porucznika Armii Krajowej Mariana Plewako, ps. „Pogoń”, będący świadectwem jego pobytu w więzieniu na Zamku w Lublinie w 1947 roku.

21 marca: W Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej uczczono 100. rocznicę śmierci Władysława Reymonta. Czytano fragmenty dzieł

Noblisty. Nie zabrakło także wyjątkowego momentu – wernisażu plenerowej wystawy „Nieśmiertelny Syn Ojczyzny”, która ukazuje życie i twórczość pisarza oraz jego wpływ na polską kulturę i tożsamość.

23 marca: Z okazji rocznicy aresztowania Jana Bytnara ps. „Rudy”, bohatera książki Aleksandra Kamińskiego *Kamienie na szaniec*, odbył się spacer historyczny zorganizowany przez Muzeum Więzienia Pawiak. Przygotował go i poprowadził Arktour Arkadiusz Żołnierczyk, warszawski przewodnik, popularyzator historii stolicy, specjalizujący się w historii II wojny światowej. Uczestnicy wydarzenia spotkali się przed pomnikiem Mikołaja Kopernika, a następnie przemierzali nie tylko punkty ściśle związane z Akcją pod Arsenalem, ale wysłuchali szeregu historii dotyczących z innych akcji zbrojnych, aresztowań, działalności konspiracyjnej i walki w czasie Powstania Warszawskiego. Spacer zakończył się przed budynkiem Arsenału szczegółową opowieścią o przebiegu akcji i reperkusjach.

23 marca: W Parafii Matki Bożej i Królowej Rodzin w Dziekanowie Leśnym, dzięki współpracy Muzeum Niepodległości i Fundacji Dialogu Kultur i Religii, odbył się koncert *Pieśń o Zbawicielu*. Wystąpili: żeński chór „Wiwat” pod dyrekcją Piotra Duchalskiego, Włodzimierz Tyl (fortepian), Tadeusz Melon (skrzypce), Narracja: Stanisław Górka.

24 marca: W Gminnej Bibliotece Publicznej w Lesznowoli odbyło się spotkanie w ramach projektu „Przekazywanie pamięci. Prezentacja książki Wandy Kiedrzyńskiej pt. *Ravensbrück – kobiety obóz koncentracyjny*”. Wydarzenie było częścią trwającego od lat projektu organizowanego przez Muzeum Więzienia Pawiak i Fundację Cultura Memoriae.

24 marca: W całej Polsce obchodzimy Narodowy Dzień Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką. Pracownicy Muzeum Więzienia Pawiak oddali hołd ofiarom, zapalając symboliczny znicz pod Pomnikiem Drzewa Pawiackiego.

25 marca: W Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów otwarto wystawę „Dziedzictwo i przyszłość. Warszawy z gruzów powstanie”, będącą kolejną odsłoną upamiętnienia zbiorowego wysiłku ludzi odbudowujących Warszawę z wojennych zniszczeń. Zebranych gości powitał Bartłomiej Kłusek – pełnomocnik dyrektora Muzeum Niepodległości ds. obchodów 35-lecia Muzeum. Była wśród nich Alicia Falkowski, Ambasador Argentyny w Polsce. Gościł również na wernisażu Michał Grabowski, Prezes Fundacji Badań nad Dziedzictwem Kulturowym, we współpracy

z którą powstała ekspozycja. Wystawa pokazuje kolejne etapy podnoszenia miasta z ruin oraz stopniowe kreowanie nowej rzeczywistości. Pomimo odbudowy części zabytków, powstało zupełnie nowe miasto. Wystawa nie odwraca się od politycznej codzienności czasu odbudowy i komunistycznych rządów. Poprzez artefakty – między innymi pochodzące z wykopalisk – została opowiedziana ta niezwykła historia.

26 marca: Odkonczyło się kolejne spotkanie z cyklu „Wykłady na Cy-tadeli”, zatytułowane „U zarania dziejów – w 1000. rocznicę pierwszej koronacji”. Prelekcję poprowadził dr Krzysztof Bąkała, który w pasjonujący sposób przybliżył kulisy historycznej pielgrzymki cesarza Ottona III do Gniezna oraz omówił jej polityczne i kulturowe konsekwencje.

26 marca: Pracownik Biblioteki Muzeum Niepodległości Piotr Maroński odwiedził uczniów Liceum Ogólnokształcącego im. Cypriana Kamila Norwida w Radzyminie. Po raz kolejny uczestnicy zajęć „Jak napisać i wydać książkę? Poradnik dla piszących i niepiszących” mogli poznać tajniki branży pisarskiej. Celem lekcji było wzbudzenie wśród młodzieży zainteresowania pracą twórczą.

26 marca: W 82. rocznicę Akcji pod Arsenalem, zbrojnej operacji przeprowadzonej przez Szare Szeregi 26 marca 1943 roku na ulicach Warszawy, delegacje Muzeum Więzienia Pawiak i mauzoleum Walki i Męczeństwa zapaliły znicze pod Pomnikiem Drzewa Pawiackiego i przed tablicą memoratywną na gmachu w alei Szucha 25. Przeprowadzono w murach dawnego aresztu Gestapo poświęconą tej operacji lekcję muzealną. Delegacja Muzeum Niepodległości złożyła kwiaty na uroczystości centralnej pod pomnikiem upamiętniającym bohaterskich harcerzy, uczestników Akcji pod Arsenalem. W wydarzeniu uczestniczyli między innymi kombataneci, harcerze oraz żołnierze Wojska Polskiego. Podczas okolicznościowego przemówienia poświęconego uczestnikom akcji, podobnie jak w latach ubiegłych, przedstawiono szerzej sylwetkę jednego z nich. Tym razem przybliżono losy Eugeniusza Koechera „Kończana”, który podczas operacji odbijania Jana Bytnara „Rudego” należał do sekcji „Sten I”. Żołnierz ten uczestniczył również w innych akcjach polskiego podziemia, poległ podczas Powstania Warszawskiego. Zwieńczenie uroczystości pod Arsenalem stanowiły Apel Pamięci i Salwa Honorowa oraz złożenie kwiatów i oddanie hołdu Bohaterom Szarych Szeregów przez poszczególne delegacje.

27 marca: W Muzeum Niepodległości odbyło się spotkanie wielkopostne „Gaude Polonia”, zorganizowane we współpracy z Fundacją Polonia Union. W pięknych wnętrzach Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów wybrzmiały utwory wybitnych kompozytorów: Alessandro Stradelli, Wolfganga Amadeusza Mozarta, Giacomo Rossiniego, Georga F. Haendla, Camille’a Saint-Saënsa, doskonale wpisujące się w refleksyjny charakter Wielkiego Postu.

27 marca: W ramach cyklu „Wiersze na Cytadeli” Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej, we współpracy ze Stowarzyszeniem Pisarzy Polskich, zorganizowało spotkanie z prof. dr hab. Zofią Zarębianką – poetką, eseistką i profesorem Uniwersytetu Jagiellońskiego. Podczas spotkania rozmawiano o najnowszym tomiku poezji Pani Profesor, zatytułowanym *Majaki*, a także o jej bogatym dorobku literackim, obejmującym zarówno poezję, jak i eseistykę oraz krytykę literacką.

Dorota Panowek